

χε στερεῶς καὶ ἀμεταβλήτου θέσεως». Ὅπόσον ὅμως θὰ ἐξεπλάγη ὁ κύριος ὅτε πρῶτα τινά, ἀφ’ οὗ ὑπουργοὶ ἀπεσταλμένοι παρέστησαν εἰς τὰς ἐν Ἰσραὴλ ἀνασκαφάς, ἡ ἀμεταβέβητος Τροία ἐξηφανίσθη ὡς ἐν καταποντισμῷ! Καὶ μετ’ αὐτῆς συνεξηφανίσθη καὶ ἡ αἴλη, ἡ τὰς ἐν τῷ βερολινεῖ μουσεῖῳ «τρωϊκάς» ἀρχαιοτήτας περιβάλλουσα, διότι αἱ ἀρχαιοτήτες αὗται ἀσυμβίβαστοι ἀποβαίνουσι πρὸς Τροίαν ἐν τῷ ἔκτῳ ἀπαντῶσαν στρώματι! Πάντες δ’ οἱ σοφοί, οἱ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Βίρχωβ καὶ τοῦ Δαίρπφελδ ὁμνύοντες, ἐξετέθησαν δεινότατα! γενικὴ τρεῖται διγῆ! Κύριος ἐξοχὸν κατέχων θέσιν καὶ λαμπρῶς ἐξοκρυβόμενος πρὸς τὸ ζήτημα, μοὶ γράφει ἀπὸ 13 αὐγούστου τὰ ἑξῆς: «Ἡ τελευταία μεταμόρφωσις, καθ’ ἣν ἡ λυδία πόλις τοῦ Σλήμαν ἀποβαίνει ἡδὴ Τροία, δὲν διεγείρει τὴν ἰδιαίτουσαν περιέργειάν μου. . . . Εἰς δὲ τῶν παρ’ ἡμῖν διασημοτέρων ἀρχαίων καθηγητῶν πανεπιστημίου, ἀρχαιολόγος δ’ ἐξ ἐπαγγέλματος, μοὶ γράφει ἀπὸ 8 αὐγούστου: «Ἡ ἐν Ἰσραὴλ Τροία ἀπώλετο διὰ τὸν κ. Σλήμαν, οὐδ’ ἐπανακτηθῆσεται διὰ νέων ἀνακαλύψεων τοῦ κ. Δαίρπφελδ. Αἱ ὑμέτεραι ἀποδείξεις ἐκ τῶν πρώτων ἐκθέσεων τοῦ Σλήμαν εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσαι, μεγάλως δὲ συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας θεωρίας».

Ἐν Πότσδαμ τῇ 18 αὐγούστου 1893.

ERNST BÖTTICHER.

(Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ) Γ. Κ. Λαζαρίδης.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡ’ ΗΜΙΝ.

Ὁ ἐν Μιτυλήνῃ κ. Ν. Παγανῆς, ἀναγνούς τὴν διὰ τῆς «Ἑβδομαδιαίας Ἐπιθεωρήσεως» δημοσιευθεῖσαν ἡμετέραν ἐπικρίσιν τοῦ ἀρτι ἐκδοθέντος πονήματός του, ὑπόπτεισε πάντως ὅτι ὁ γράψας τυγχάνει ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπὶ Ἰωακείμ τοῦ Γ’. ἐργασθείσης μουσικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐπομένως ἐκ τῶν οἰσθέντινι συμφέροντι ἐθελοκακούντων εἰς τὴν ἀνάδειξιν πάσης ἄλλης ἐργασίας. Πρὸ παντὸς λοιπὸν βεβαιωθῆτω ὁ κ. Παγανῆς ὅτι ὁ μεθ’ οὗ εὐαρεστεῖται νὰ ἀνταλλάξῃ σκέψεις εἰς τὸν προκειμένου μουσικοῦ ζητήματος, οὐ μόνον μέλος οἰσθέντινος ἐπιτροπῆς οὐδέποτε ὑπῆρξεν, ἀλλὰ καὶ συμφέρον ὑλικὸν οὐδὲν καὶ ὑπὸ τὴν μάλλον ἐμμεσον καὶ πλαγίαν ὑπόστασιν, συνδέει αὐτὸν μετὰ τῆς Μουσικῆς, τὴν ὁποίαν, ἐξ ἑωυτοῦ ἱεροῦ περιέπει τὸ γ’ ἐπ’ αὐτῷ, βδελυττόμενος τοὺς καπηλευτάς καὶ τιμῶν τοὺς ἐργαζομένους ὀρθοφρόνως καὶ ἀποτελεσματικῶς τὸ ἀγαθὸν πρὸς αὐτήν. Οὕτω δὲ ἀπληθαμένως πάσης προκαταλήψεως εὐαρεστηθῆτω γ’ ἀναγνώσας ἑτι τὴν ἡμετέραν ἐπικρίσιν ὡς καὶ τὴν παρούσαν ἀναγκαίαν κριθεῖσαν ἀνταπάντησιν, ἵνα πεισθῇ ὅτι ἡ ὁδὸς ἡ ἀγνοία εἰς τὴν παλινεστῆσιν τῆς ἐκπεσούσης ἡμετέρας μουσικῆς ὅθεν εἶναι ἡ διάδοσις ἀφηρημένων ἰδεῶν, ἀλλ’ ἡ προσαγωγή συγκεκριμένων πραγμάτων.

Τοῦτο εἶπομεν, τοῦτο καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνομεν, λυπούμενοι ὅτι ὁ κ. Παγανῆς παρεννοήσας ἡμᾶς ζητεῖ νὰ ὑποδείξωμεν αὐτῷ τὰ τελειότερα τῶν ὑπαρχόντων θεωρητικῶν συγγραμμάτων. Ἐάν εἶχονεν τὰ πράγματα σαφῆ καὶ ὀρισμένα ἐπὶ ἱστορικῶν ἀληθειῶν, εὐκόλος ἦτον ἡ θεωρία, ἥτις ἐν οὐδεμίᾳ τέχνῃ ἢ ἐπιστήμῃ, ὅσον ἡμεῖς οἶδαμεν, προηγήθη τῆς πράξεως· ἀκριβῶς δὲ διὰ τὴν ἑλλειψιν ἢ μάλλον διὰ τὴν ὑπαρξιν παρ’ ἡμῖν ἀμφιβολῶν καὶ ἀμφισβητούμενων πραγμάτων κατέκλυθεν ἡμᾶς πληθὺς ἀκατάληπτων θεωριῶν καὶ σχολαστικῶν συζητήσεων. Παρακαλεῖται ὁ κ. Παγανῆς νὰ λάβῃ ὑπὸ σημειώσιν ἰδιαίτεράν τὰς ἐξῆς ὀλίγας γραμμὰς. Ὑπάρχουσι παρ’ ἡμῖν τε καὶ παρὰ τοῖς ξένοις οἱ τὴν ἱστορίαν ὡς ἄλλην λυδίαν λίθον ἐν χερσὶ κρατοῦντες καὶ οὐδὲν ἀκρίτως καὶ ἀδαδανίστως ἀποδεχόμενοι τῶν ἀφορώντων εἰς τὸν βίον τῶν ἐθνῶν. Οὗτοι λοιπὸν ἀμφισβητοῦντες καὶ τὴν ἡμετέραν μουσικὴν — τὴν ἐκκλησιαστικὴν λέγω διότι ἐν αὐτῇ ἀξιοῦμεν ὅτι διεσώθη ἡ ἡμετέρα κληρονομία, μὴ ἔχοντες ἄλλην νὰ ἐπιδείξωμεν — οἱ μὲν ἀποφαίνονται ταύτην ὅλως ξένην, μὴ ἔχουσαν σχέσιν οὐκ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, ἀλλ’ οὐδὲ πρὸς τὴν βυζαντινὴν ἐκκλησιαστικὴν, οἱ δὲ μουσικὴν ἀπολέσαντες παντάπασι τὸν ἀρχαῖον αὐτῆς χαρακτῆρα καὶ τὴν ὕψιν, ἔνεκα πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἱστορικῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ ἔνεκα τοῦ γραφικοῦ συστήματος ὅπερ, λέγουσι, παρεμίνευσεν ἡ ἀγνοία καὶ ἡ αὐτάρεσις γνώμης τῶν κατὰ καιροὺς μουσικοδιδασκάλων. Τί πρὸς ταῦτα ἀπαντᾷ ὁ κ. Παγανῆς ὡς γνώστης οὐκ τῆς θεωρίας, διότι οὐδαμῶς χωροῦσιν ἐνταῦθα αἱ κλίμακες καὶ τὰ ἑκτημόρα ἢ τριταμόρα τῶν τόνων, ἀλλὰ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ τοῦ πράγματος αἰτίας τῆς τέχνης; Ὅταν λοιπὸν ἡ βῆσις οἰκοδομημάτων τις ἀελεύεται, σπαιρίζεται καὶ ἀνίσταται, τὸ οἰκοδόμημα διὰ τῶν περὶ ἀρχιτεκτονικῆς θεωριῶν ἀνυπόμειθα καίριως ὅτι καὶ τοὶ πολλοὶ καὶ θερμοὶ οἱ διασώται τῆς ἡμετέρας μουσικῆς, ἡ τεχνικὴ ἀποτίς τοῦ ζητήματος ἐξακολουθεῖ τιθεμένη ἐν δευτέρᾳ μορῇ, ὁ δὲ κ. Παγανῆς ἐκ περισσοῦ καὶ κατεργάζεται πᾶσαν ἐρευναν ἐν παπύροις καὶ μεμβράναις, ὑποτιθεῖς ὅτι ἡ παρ’ αὐτοῦ βεβαίως τῶν 72 ἡχητικῶν μορίων καὶ ἡ ἐπ’ ἀνδροθέσις ἐσφαλμένων ὅθεν μουσικῶν ὁρίσμων εἰσι τὰ μόνα ζητούμενα διὰ τὴν ἀνάδωσιν τῆς ἡμετέρας μουσικῆς· ἀλλὰ δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι ὁ κ. Παγανῆς εἰς ἀπόκρουσιν πάσης ἐνστάσεως κατὰ τῆς γνησιότητος καὶ ταυτότητος τῆς μουσικῆς ἡμῶν ἔχει τὸ σύνθετον προέχον ἐπιχείρημα τὴν συνεχὴν παράδοσιν. Κατὰ πόσον τὸ ἐπιχείρημα εἶνε ἀσφαλές ἐκαστος ἐννοεῖ· ἐτι δὲ μάλλον ὅστις πολλὰ τῶν διὰ παράδοσιν περιωθέντων ἡμῖν ἐκκλησιαστικῶν μελῶν συνέπεσε ν’ ἀκούσῃ εἰς διαφθορὰς πόλεις· διὰ τοῦτο παραπονοῦνται τις γάλλος συγγραφεὺς πραγματευόμενος περὶ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἀπεφύνατο σοφῶς ὅτι οὐδὲν ἐν τῇ μουσικῇ κινδυνώδεστερον τῆς παραδόσεως, ἥτις παραμορφοῖ καὶ καταστρέφει πλέον παντὸς ἄλλου ἐκεῖνο, οὗ τὴν τήρησιν ἀξιοῖ. Τὰ ἀνωτέρω γραφέντα καὶ συζητηθέντα εἰς τὴν ἰδιαίτερον πρόσοχιν καὶ σημειώσιν τοῦ κ. Παγανῆ εἰσι πορίσματα τῶν διατυπωθεῖσων πολλάκις σκέψεων ὑπὸ

τῶν ενδιαφερομένων εἰς τὸ τῆς μουσικῆς ζήτημα καὶ ἀξιούντων νὰ διαφωτισθῶσι καὶ πεισθῶσιν ὑπὸ τῶν ὁπωσδήποτε ἀσχολουμένων εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Θεωροῦντες δὲ περιττὸν νὰ ἐνδιατρίβωμεν πλείοτερον εἰς τὸ θέμα τοῦτο πεποιθήμεν ὅτι ἐγενόμεθα καταληπτοὶ καθολοκληρίαν τῷ κ. Παγανῇ, παρακαλουμένῳ, ὁσάκις εὐαρεστείται, ν' ἀπαντᾷ πάντοτε εἰς τὰ κύρια καὶ οὐσιώδη σημεῖα, οὐχὶ δ' ὡς ἐπραξεν ἄρτι καταδαπανηθεῖς τὸ πάντων ἐπουσιωδέστατον ἐν τῇ προλαβούσῃ ἡμῶν πραγματείᾳ, εἰς ἐπανάληψιν δηλονότι τῆς περὶ τόνων καὶ τιμημάτων θεωρίας του, ἢν, προκειμένου περὶ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐτάξαμεν ἐν τῇ σειρά τῶν τελευταίων ζητημάτων περὶ ὧν οὐδεὶς τό γε νῦν λόγος.

B.

Η ΑΥΤΟΛΑΛΟΣ ΛΥΡΑ.*

Καὶ οἶονεῖ ὑπὸ ἀκαριαίου παλμοῦ δονηθῆν τὸ χροσόχορδον ὄργανον ἐξέβαλε πρῶτον μακρὸν ἡδύπνοον στόνον ἐν εἰδει προκνακρούσματος· εἶτα δ' ἤρξατο αὐτομάτως ψᾶλλον·

Χεῖρ ἦτις μ' ἔψαυες ἐν εὐφροσύνῃ,
ἦτις μ' ἐθώπευες μετὰ στοργῆς!
ἐπικατάρατος εἶθε νὰ γείνη
ὅστις σ' ἠψάνισεν ἀπὸ τῆς γῆς!

Χεῖρ ἦτις μ' ἔκρουες! ποῦ εἶσαι πλέον,
οὐ τῶν εὐλάων μου χορδῶν ψυχῇ;
τώρα ὁ στόνος μου παλμῶδης κλαίων
θρῆνον αἰώνιον θὰ ἀντηχῇ...

Ἀπὸ γῆν εὐκαρπον τῆς Ἰταλίας
ὅπου χλοάζουσαι γελοῦν ἀκταί,
ὑπὸ τὴν ἐκλαμπὴν φαιδρᾶς εὐδίας,
εἰς ναῦν Κορίνθιον ἐμδᾶς ποτέ.

Ὅπου Περίανδρος κλεινῶς ἀνάσσει
ὁ ψάλτης ἤρχετο πλήρης χαρᾶς...
δὲν τὸν ἐξόντωσαν ἐν τῇ θαλάσσῃ
λυσσῶντα κύματα, λυσσῶν βορρᾶς.

Ἀλλὰ οἱ ναῦται τοῦ ληστοδιοῦντες
ὅσοι τὰ πλοῦτῃ του μὲ βλοσυρὰ
ὄμματα βλέποντες κ' ἐπιθυμοῦντες,
τὸν κατεπόντισαν εἰς τὰ νερά!...

Σύννοος ἐτόνισεν αὐτὸς ἀκόμῃ
εὐχὴν, ὡς κύκειον, πρὸς τὸν Θεόν,
κ' ἡ βοστρυχώδης του ὥραία κόμην
ἐκυματίζετο ὑπὸ πνοῶν.

Ὅσαι ἠσπάζοντο αὐτὸν κ' ἐπέτων
ὡς, μὲ τὸν στόνον τῶν τὸν ἐλαφρὸν
ἐκείνον, ἥλιον, ν' ἀπεχαιρέτων
νὰ δῶσθαι μέλλοντα εἰς τὸ νερόν.

Καὶ τὴν ἐσχάτην του ἀκτεῖνα ρίπτων
κ' εἰς στήθος σφίγγων με ἐτι θερμόν,
καὶ πρὸς τὰ κύματα τάφῳδῃ κύπτων
τοιαῦτα μ' ἔλεξε μετὰ παλμῶν:

*) Ἰδε ἀριθ. 45, σελ. 887—889.

«Ἀγία λύρα μου! σὺ σύντροφός μου
ἦσο πιστότατος καὶ ἀληθής,
καὶ πάλιν σύντροφός, ἀπὸ τοῦ κόσμου
μαζὶ μου ψάλλουσα, φεῦ! θὰ χαθῇς.

Λύρα, τὸ κράτιστον δῶρον τῆς Μοίρας,
θεῶν τεχνουργημα, ψάλτις θεῶν,
λύρα, δὲν σ' ἄφησα εἰς ψαύλων χεῖρας
νὰ σὲ μιάνωσιν ἀπὸ ἰόν,

Ἴόν ὀυπαίνοντα πλουτῶν κλοπίμων
ὅσα αἱ χεῖρές των αἱ ἀσεβεῖς
ἐντὸς ὠρεῦνται τρωγλῶν ἐρήμων
κρατοῦσι θύματα φθορᾶς βωδῆς.

Κάλλιον, λύρα μου, κυμάτων θρῆνος,
κάλλιον ἀσπλαγχνοὶ κλυδωνισμοί,
κάλλιον σύντροφίς ἐπὶ ρηγμῖνος
παρὰ ἡ βέβηλος ἰοῦ ὁσμῇ!...

Καὶ ἂν, ὦ λύρα μου, κυμάτων ὁσῶς
σ' ἐπικυλίσωσιν ἐπὶ αὐτῆς
ὅπου πυκνάζουσα ἡ χλόη θάλλει,
καὶ ἂν σὲ θάψωσιν ἐντὸς αὐτῆς,

Ὅ τ' ἐκ τῆς κοίτης σου τῆς ἀθροῦδος
σ' ἄρῃ θαυμάζουσα χεῖρ ἐν σιγῇ,
καὶ ἀπαστρέπτουσα τοῦ θεοῦ Φοίβου
πέσῃ ἐπάνω σου μαρμαρυγῇ,

ὦ!... τότε λάλησον, λάλησον ἐτι
τὴν κακουργίαν τῶν τὴν βδελυκτῆν,
καὶ τὰ ἐρχόμενα ἄς μάθουν ἐτι
φεῦ! τοῦ Ἀρίονος τὴν τελευταίαν...».

Στιγμὴν ἐσίγησε μὲ λάμπον βλέμμα...
εἶτα ἐπὶ ἔδωκεν εἰς τὰ νερά·
καὶ τὸ τῆς κόμης του δάφνηνον στέμμα
αἰφνης πετάσασα μ' ἀδρὰ πτερά,

Ἀλκυὼν πόντιος ταχὺ ἄρπάζει,
γοργῇ ὡς ἄνεμος τὸ πᾶν δονῶν,
διὰ τοῦ ράμφους τῆς ταναβιδάζει
κ' εἰς νέφη χάνεται τῶν οὐρανῶν...

Ἀπαξ ἐπάφλασεν ἐτι τὸ κύμα
καὶ τὸν ἐνέκλεισε ρέγγον βαθύ!
φεῦ, ἀπὸ τύπειρον ἐκεῖνο μνήμα,
θεοί! οὐδέποτε θ' ἀναστῇ;

Ναί!... καὶ ἡ λύρα του χήρα θὰ μένῃ·
αἱ αὐραὶ στένουσαι θὰ τὴν φιλοῦν,
κ' οἱ φλοῖσδοι τρέμοντες καὶ τεθλιμμένοι
παρὰ τὴν πάραλον θ' ἀντιλαλοῦν:

«Χεῖρ τοῦ Ἀρίονος ἀδαμαντίνην,
τὴν λύραν ψαύουσα μετὰ στοργῆς!...
ἐπικατάρατος εἶθε νὰ γείνη
ὅστις σ' ἠψάνισεν ἀπὸ τῆς γῆς!...».

Κι' ὁμοῦ ὁ στόνος μου παλμῶδης κλαίων
θρῆνον αἰώνιον θὰ ἀντηχῇ:
«χεῖρ τοῦ Ἀρίονος! ποῦ εἶσαι πλέον,
οὐ τῶν εὐλάων μου χορδῶν ψυχῇ;...».

Ὅτε δ' ἡ ἐσχάτη τοῦ αὐτολάλου ὄργανου περιπα-
θῆς ἡχώ ἐσβέσθη, ἤδη καὶ ὁ ἐκπνέων μόρμυρος τῶν
ἀργυρῶν τῆς Κασταλίας ρεῖθρων, τότε οἱ γλυκύστο-
νοι τοῦ πελάγους φλοῖσδοι, ἡρέμα ἐπὶ τῶν βρυσσοτε-